

FRA MOTSTAND TIL STATSBYGGING

DET PALESTINSKE SIVILSAMFUNNETS NYE ROLLE

Hvordan påvirker bistand sivilsamfunnet? Med det amerikanske bistandsbyrået USAID (United States Agency for International Development) som case, belyser artikkelen hvordan det palestinske sivilsamfunnet er blitt dratt inn i et givredret statsbyggingsprosjekt, og diskuterer hvordan dette har svekket sivilsamfunnets muligheter for å yte motstand mot den israelske okkupasjonen.

ERLING HESS JOHNSEN

FREM TIL OSLO-AVTALEN I 1993, OG IKKE MINST under den første intifadaen (1987–1993), hadde det palestinske sivilsamfunnet en viktig politisk funksjon i å mobilisere befolkningen til motstandskamp mot den israelske okkupasjonen.^{1&2} I dag er de politisk orienterte massebevegelsene langt på vei smuldret opp. Dette har åpnet rommet for nye profesjonaliserte NGO-er³ som skiller seg fra de tradisjonelle palestinske sivilsamfunnsorganisasjonene, både i sammensetning, finansieringskilder og virksomhet.⁴

Den internasjonale bistanden skulle bidra til å bygge palestinske institusjoner og derigjennom sikre fremdrift i fredsprosessen og til slutt realisere tostatsløsningen. Bistandsgivere og internasjonale NGO-er utformet tematiske prioriteringer som adresserte interne palestinske problemer. Rex Brynen har tidligere vist at lokale NGO-er svarte på disse prioriteringene mer ut av nødvendigheten

av å innhente finansiering heller enn overbevisning.⁵ Han antyder også at bistanden kom med en viss ideologisk ballast fra de vestlige donorene.⁶

Vi ser i dag at mange av disse organisasjonene har tonet ned kampen for nasjonal frigjøring og motstand mot okkupasjonen, til fordel for tilknytning til en global utviklingsagenda.⁷ Store deler av det palestinske organisasjonslivet fokuserer nå på interne palestinske problemer fremfor en felles nasjonal agenda om å konfrontere Israel. Hvilken rolle spiller det idémessige grunnlaget til bistanden i denne utviklingen?

Gjennom en analyse av det amerikanske bistandsbyrået USAIDs bistand til lokale palestinske NGO-er, vil jeg se nærmere på det idémessige aspektet ved bistand. Artikkelen argumenterer for at NGO-ene på sikt påvirkes av USAIDs ideer om hva det palestinske sivilsamfunnets rolle bør være, gjennom sosial samhandling med USAID og deres

internasjonale samarbeidspartnere. Påvirkningen kommer til syne ved at «motstandsdiskursen» som tidligere har dominert innenfor det palestinske sivilsamfunnet har blitt svekket på bekostning av en «institusjonsbyggingsdiskurs» som næres av internasjonale bistandsgivere. Diskursens fremvekst bidrar til å forklare den nevnte atferdsendringen hos NGO-ene. Bistanden har dermed karakter av myk makt gjennom en innflytelse over mottakeren som handler om mer enn øremerket finansiering. Vel så virkningsfullt er ideene som følger med den økonomiske bistanden, og hvordan de fortolkes og implementeres på bakken.

DISKURS SOM MAKT

Bistand innebærer overføring av idéer og praksiser som har til hensikt å drive frem og understøtte en ønsket samfunnsendring i mottakerlandet. I det videre legger jeg Norman Faircloughs metode for kritisk diskursanalyse til grunn, og analyserer disse sosiale endringsprosessene med utgangspunkt i empiriske studier av USAID og NGO-enes språkbruk.

Metodens sentrale antakelse er at idéer legger føringer for sosial praksis gjennom å konstruere og opprettholde kollektive virkelighetsforståelser – diskurser – om det palestinske sivilsamfunnet.⁸ Diskursene er uttrykk for et sett med idéer som danner ulike rammeverk for å forstå og tale om et utsnitt av den sosiale virkeligheten.⁹ Diskurser muliggjør og «naturliggjør» i sin tur bestemte sosiale praksiser, og vedvarende praksis bidrar dessuten til å befeste diskursens posisjon. Virkeområdet for denne aktiviteten, det palestinske sivilsamfunnet, forstås som en sosial sfære hvor både bistandsgivere og NGO-er er blant aktørene som fører en kontinuerlig diskursiv kamp om hva sivilsamfunnets rolle er, og hvordan organisasjoner bør agere.

Det idémessige grunnlaget for USAIDs virksomhet er ikke nødvendigvis så ulikt fra andre tra-

disjonelle bistandsgivere. Men byrået er likevel en særlig kontroversiell donør fordi mange palestiner mener USA ensidig støtter Israel og forsøker å kneble palestinsk motstand mot okkupasjonen.¹⁰ På tross av dette velger mange palestinske NGO-er å motta finansiering fra USAID, ofte med negative reaksjoner fra andre NGO-er.¹¹ Denne unike posisjonen gjør USAID og deres lokale partnere til interessante objekter for å studere givernes idémessige påvirkning på bistandsmottakere.

Denne idémessige påvirkningen fra giver til mottaker demonstreres kort i artikkelen gjennom en kritisk diskursanalyse av tekster fra USAID og dybdeintervjuer med fire utvalgte palestinske NGO-er på Vestbredden. USA, representert ved det føderale bistandsbyrået, USAID, har vært blant de største bilaterale giverne til de palestinske områdene.¹² Hvor mye av støtten som ender opp hos lokale NGO-er er imidlertid krevende å anslå, fordi mye av bistanden kanaliseres gjennom internasjonale NGO-er.¹³ Disse organisasjonene fungerer som mellomledd i relasjonen mellom giver og mottaker.¹⁴ Til tross for at størsteparten av USAIDs finansiering ender opp i andre sektorer, er styrking av sivilsamfunnet blant byråets uttalte prioriteringer for Palestina.¹⁵

For å kartlegge hvilke idéer USAID fremmer overfor mottakerorganisasjonene foretar jeg en tekstanalyse av relevante dokumenter som nettsider og rapporter. Formålet med analysen er å kartlegge byråets syn på sivilsamfunnets rolle og funksjon generelt, og i hvilken grad dette tilpasses den palestinske konteksten. Dette synet sammenlignes så med perspektiver som fremkom i intervjuer med fire utvalgte informanter fra ulike palestinske NGO-er. Disse intervjuene ble gjennomført på engelsk og er av hensyn til relasjonen med sine donorer blitt anonymisert. For leservennlighetens skyld er sitatene oversatt til norsk av forfatteren.¹⁶

Artikkelen begynner med en redegjørelse for overgangen fra et grasrotbasert sivilsamfunn til et profesjonalisert sivilsamfunn. Her vil jeg argumentere for at profesjonaliseringen av de palestinske NGO-ene i 1990-årene har fremmedgjort mange organisasjoner fra grasrota, og at det å motta økonomisk bistand har gjort organisasjonene mer åpne for ideologisk påvirkning utenfra. Dernest argumenterer jeg for en spenning i det empiriske materialet mellom to konkurrerende diskurser som forfekter ulike idéer om hvordan en palestinsk stat skal bli til. Til slutt diskuterer jeg bistandsgivernes rolle i å drive frem en ny diskurs og de politiske implikasjonene ved dette.

FRA GRASROT TIL PROFESJONALISERTE NGO-ER

Palestinske sivilsamfunnsorganisasjoner har vokst i antall helt siden de osmanske styresmaktene åpnet opp for en begrenset organisasjonsfrihet i 1907. I fravær av en legitim nasjonal statsmakt fikk sivilsamfunnet en dominerende rolle både i å levere tjenester og å organisere den kollektive politiske samtalen.¹⁷ Under den britiske mandatperioden (1917–1948) vokste det frem et bredt spekter av veldedige organisasjoner, slik som religiøse grupper, fagforeninger og veldedighetsorganisasjoner.¹⁸

Organisasjonene brukte nabolagskafeer og velferdssentre som base for å tilby tjenester innen barneomsorg, helse og utdanning for å nevne noe.¹⁹ Tjenesteleveransene bidro til at sivilsamfunnsorganisasjonene nøy høy legitimitet i motsetning til de skiftende osmanske, britiske og israelske statsmyndighetene.²⁰ Lokale eliter og politiske bevegelser, særlig nasjonalistene, brukte organisasjonene aktivt i den palestinske frigjøringskampen og for å realisere sine egne politiske interesser.²¹ Etter 1967 har frivillige organisasjoner særlig bidratt til å avlaste sivilbefolkningen for den israelske okkupasjons

brutale konsekvenser ved å tilby eksempelvis utdanning, samt helsemessig og juridisk bistand.²²

Den økonomiske bistanden til palestinske sivilsamfunnsorganisasjoner begynte kort tid etter opprettelsen av staten Israel i 1948. Fra 1948 bygde det jordanske monarkiet opp et klientelistisk nettverk av veldedighetsorganisasjoner på Vestbredden.²³ Støtten ble opprettholdt selv etter Israels okkupasjon av området i 1967, og var realpolitisk motivert av et ønske om å opprettholde jordansk kontroll og innflytelse.²⁴ Monarkiets innflytelse ble etterhvert redusert som følge av at PLO ble omstrukturert fra en mekanisme for å uttrykke palestinernes politiske stemme, til en paraplyorganisasjon for politiske partier, militser og sivilsamfunnsorganisasjoner.²⁵ For lederskapet i eksil i Libanon og, senere, Tunisia, utgjorde finansiering av medlemsorganisasjonene på Vestbredden en viktig kilde til legitimitet i de okkuperte områdene.²⁶

Ved starten av intifadaen (1987) mistet både Jordan og PLO kontroll over organisasjonslivet. Da PLO proklamerte den uavhengige staten Palestina i 1988, oppga Jordan sine territoriale krav på Vestbredden. Dermed forsvant det politiske imperativet for å finansiere organisasjonslivet.²⁷

Grasrotbaserte organisasjoner med lokale ledere fikk spille en stadig mer uavhengig rolle. Etter Irak-krigen (1990–1991) var PLO i praksis konkurs og ute av stand til å finansiere organisasjonslivet. Det lokale sivilsamfunnet styrket sin legitimitet ved å mobilisere til motstand mot den israelske okkupasjonen.²⁸

Da intifadaens menneskelige lidelser ble kringkastet over TV og radio åpnet også slusene for europeisk finansiering. Ettersom PLO fortsatt ble betraktet som en terrororganisasjon av de fleste vestlige land, ble det et poeng for lokale organisasjoner i de okkuperte områdene å demonstrere sin uavhengighet fra den palestinske frigjøringsorganisasjonen.²⁹

Europeiske givere knyttet finansieringen til humanitære og utviklingspolitiske målsetninger. De lokale organisasjonene måtte derfor profesjonaliseres for å møte krav til resultater og rapportering. Giverbyråer og internasjonale NGO-er kurset de lokale palestinske organisasjonene i søknadsskriving, anti-korrupsjon, økonomisk styring og rapportering. Denne læringsprosessen bidro ikke bare til å profesjonalisere organisasjonene, men eksponerte dem også for en

USAID tegner et bilde av at det er interne palestinske problemer som utgjør den viktigste barrieren for utvikling.

globalisert bistandsdiskurs, herunder en ny forståelse av hva som bør være sivilsamfunnets rolle og funksjon.³⁰ Det er disse profesjonaliserte, bistandsfinansierte sivilsamfunnsorganisasjonene som ofte omtales som NGO-er.

Med Oslo-avtalen økte den internasjonale bistanden betraktelig. Palestinerne klatret raskt opp på listen blant verdens største bistandsmottakere per innbygger.³¹ Gjennom å bedre levekårene i de okkuperte områdene, skulle palestinerne overtale til å se gevinsten i fredsprosessen.³² De økonomiske bidragene fra de tradisjonelle vestlige bistandsgiverne ble knyttet til realiseringen av tostatsløsningen gjennom forhandlinger mellom PLO og Israel.³³ Store deler av bistanden ble derfor kanalisert til de palestinske selvstyremyndighetene (PA), som ble utviklet til et institusjonelt system for sivil styring av deler av de okkuperte områdene, men langt ifra et suverent statsapparat.

PLO-leder Yassir Arafat så sivilsamfunnet og NGO-ene som en trussel mot PLOs politiske legitimitet i de okkuperte områdene.³⁴ Selv om en

rekke organisasjoner affilert med Arafats parti, Fatah, frivillig gikk inn i PAs egne departementer, valgte mange å holde fast ved sin autonome status. Det at mange av NGO-ene ble ledet av politiske motstandere i islamistbevegelsen og på venstresiden, styrket Arafats motivasjon for å begrense sivilsamfunnets autonomi.³⁵ Overfor giver-samfunnet argumenterte PA med at det var meningsløst at NGO-ene skulle finansieres av bistand for å levere de samme tjenestene som PA egne statsstrukturer.³⁶ Finansieringen til NGO-sektoren ble derfor redusert med 30–50 prosent i årene etter etableringen av PA, noe som førte til at mange organisasjoner ble avvirket, mens andre måtte nedskalere sin virksomhet og finne nye roller for seg selv.³⁷

Med økt konkurranse om sivilsamfunnsmidlene hadde de palestinske NGO-ene så sterke økonomiske insentiver til å tilpasse seg givernes agenda at det gikk på bekostning av deres egen. Under den andre intifadaen (2000–2005) valgte en rekke NGO-er å stille seg utenfor demonstrasjoner og boikottkampanjer rettet mot Israel, noe som for alvor viste en klar dissonans mellom organisasjonene og grasrota de hevdet å representere.³⁸ Den nasjonale motstandskampen ble langt på vei frikoblet fra de givervedrevne strategiene for sosioøkonomisk utvikling i Palestina. For å illustrere hvordan givene har bidratt til å drive NGO-er bort fra sitt nasjonale utgangspunkt ser jeg nærmere på idégrunnlag og praksis hos en utvalgt donor, USAID.

USAID's IDEER OM PALESTINSK SIVILSAMFUNN

USAID skal bidra til global fattigdomsreduksjon og å fremme demokrati.³⁹ Som for de fleste andre statlige bistandsbyråer, innebærer dette støtte til prosjekter innenfor en rekke sektorer i mer enn hundre land.⁴⁰

Ben Ramalingam argumenterer for at bistandsbyråer holder fast ved forenklede

virkelighetsbilder som underkjenner kompleksiteten i utfordringene de forsøker å løse. I møte med komplekse problemer tilbyr byråene forenklete løsninger som i for liten grad tilpasses lokale forhold.⁴¹ Denne praksisen muliggjøres av en globalisert diskurs om hva «utvikling» innebærer og hvordan den best kan understøttes.⁴²

Språket bidrar her til å bygge konsensus om en rekke konsepter som spiller en viktig rolle i å utforme og implementere løsningene.⁴³ Sivilsamfunnet er et slikt konsept, som på tross av å skulle representere et mangfold av interesser og handlingsformer, ofte omtales i bestemt form som om det var noe enhetlig. Men sivilsamfunnets mening og betydning avhenger både av hvem man spør og hvor man befinner seg.⁴⁴

USAID's giverpolitikk overfor palestinske NGO-er trekker på en liberal idétradisjon hvor sivilsamfunn forstås som et sosialt domene hvor borgerne former organisasjoner for å verne om sine rettigheter og fremme sine felles interesser overfor staten. Begrepet *sivilsamfunn* refererer derfor ofte til den samlede størrelsen av slike organisasjoner innenfor et gitt område.⁴⁵

Innen demokratiteori er tesen om sivilsamfunnets demokratiserende kraft fundert i Alexis de Tocquevilles analyse av det fremvoksende sivilsamfunnet i Amerikas forente stater på begynnelsen av 1800-tallet.⁴⁶ Sivilsamfunnet supplerer demokratiske valg ved å tilby alternative kanaler for representasjon og fungerer som en støtpute mellom statsmakten og individuelle borgere, noe særlig angloamerikansk politisk tenkning har vektlagt.⁴⁷

Innenfor den liberale tesen bidrar derfor et sterkt sivilsamfunn til balanse mellom økonomisk vekst, rettferdighet og stabilitet.⁴⁸ Følgelig kan styrking av individuelle organisasjoner styrke sivilsamfunnet som sådan, og, derigjennom, bidra til at innbyggernes interesser blir bedre ivaretatt. Ut ifra denne troen på sivilsamfunnets iboende

godhet og evne til å sikre demokratisk utvikling, forsøker vestlige bistandsgivere å styrke sivilsamfunnet i såkalte «utviklingsland».⁴⁹

I sine strategidokumenter fremholder USAID at sivilsamfunn spiller en sentral rolle i å drive stater oppover på stigen mot å bli liberale/konsoliderte demokratier, en tese som er sømløst forbundet med den teoretiske litteraturen nevnt over.⁵⁰ Byrået fronter en samfunnsmodell hvor det frie marked gis stort spillerom og statens rolle begrenses til å balansere kravene til ulike interessegrupper.⁵¹ I dette perspektivet er sivilsamfunnets rolle å artikulere borgernes interesser og beskytte deres rettigheter i møte med statsmakten, som i tilfellet Palestina er PA.

I Palestina har implementeringen av denne modellen bidratt til å dreie flere palestinske NGO-ers fokus bort fra den israelske okkupasjonen over til interne palestinske spørsmål. Satt på spissen kan man si at disse organisasjonene ble finansiert for å beskytte palestinerne mot overgrep begått av PA, men ikke overgrep begått av okkupasjonsmakten. Bistanden bidro til å svekke det palestinske sivilsamfunnets rolle som en selvstendig politisk maktfaktor i motstandskampen mot den israelske okkupasjonen, til å bli en langt mer begrenset «vaktbikkje-funksjon» overfor PA.

USAID's globale strategi for demokrati, rettigheter og styresett definerer sivilsamfunnets rolle i relasjon til statsmyndighetene: «Civil society organizations [...] articulate and represent the interests of their members, engage in analysis and advocacy, and conduct oversight of government actions and policies».⁵² NGO-er blir ansett som viktige bestanddeler i et sivilsamfunn som er iboende godt. Dermed blir NGO-ene i kraft av sin eksistens ansett som konstruktive krefter for demokratisering, og bolverk mot en autoritær statsmakt. At stadig flere mottakerland av bistand innfører registrerings- og godkjenningskrav for NGO-er kritiseres og stemples som angrep på

sivilsamfunnets frihet og uavhengighet, noe som anses å være dets fremste styrker.⁵³ Men NGO-ers økonomiske avhengighet av andre stater og deres bistandsbyråer problematiseres ikke.⁵⁴

USAIDS dokumenter som eksplisitt omtaler det palestinske sivilsamfunnets rolle reflekterer i stor grad dette generiske synet, med få tilpasninger til realiteten om at Palestina er under okkupasjon og de begrensninger det medfører for PAS myndighet. Byråets nettsider for Vestbredden og Gaza nevner ikke okkupasjonen som en årsak til manglende politisk og økonomisk utvikling i området.⁵⁵

Sivilsamfunnsorganisasjoner tilskrives en viktig rolle i å ivareta borgernes individuelle rettigheter i møte med PA, men det palestinske folkets rett til å yte motstand mot den israelske okkupasjonen nevnes ikke. I sin «Civil Society Sustainability Index» vedkjenner USAID at de fleste koalisjoner og kampanjer gjennomført av sivilsamfunnsorganisasjoner adresserer «issues related to Israel rather than internal political or policy issues», uten at dette spesifiseres nærmere eller tas stilling til.⁵⁶ I tekstene er det gjennomgående at sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider mot Israel systematisk underkommuniseres til fordel for de som heller arbeider med interne spørsmål. USAID tegner et bilde av at det er interne palestinske problemer, eksempelvis intra-palestinske konflikter, korrupsjon og PAs manglende åpenhet – ikke den israelske okkupasjonen – som utgjør den viktigste barrieren for utvikling i Palestina.

USAID's PRAKSIS OVERFOR PALESTINSKE NGO-ER

Bistandsgivere utøver makt gjennom å promotere og ekskludere NGO-er. Promoteringen skjer gjennom å gi økonomisk støtte til prosjekter som er i tråd med giverens egne politiske føringer og verdisyn, mens eksklusjon gjøres ved å nekte finansiering til organisasjoner som ikke er det.⁵⁷

I tillegg til de utviklingspolitiske føringene be-

skrevet ovenfor formes USAID's virksomhet i Palestina av det politiske rammeverket for Oslo-prosessen. Amerikanske regjeringer har siden 1990-årene vektlagt at bistanden ikke bare skal understøtte palestinsk selvstyre og sosioøkonomisk utvikling, men, vel så viktig, også bidra til å forhindre terror mot israelere.⁵⁸ Dette betyr i praksis at Israels sikkerhetsinteresser danner premisene for hvordan det palestinske selvstyret kan utformes og hvordan den amerikanske bistanden skal innrettes.

Intervjuene bekreftet at USAID stiller betingelser som skiller seg fra andre vestlige givere. Palestinske organisasjoner som mottar støtte fra USAID må signere en erklæring som stadfester at

Diskursen hviler på en idé om at den palestinske staten kan bygges uavhengig av den israelske okkupasjonen.

deres aktiviteter ikke begunstiger individer eller organisasjoner på det amerikanske utenriksdepartementets terrorliste.⁵⁹ Erklæringen gjelder for USAID's aktiviteter over hele verden og ble innført etter terrorangrepene mot USA, 11. september 2001. Reaksjonene har imidlertid vært særlig negative i Palestina, hvor mange organisasjoner nektet å signere.⁶⁰ På USAs terrorliste finner man organisasjoner som Hamas, Islamsk Jihad, Popular Front for the Liberation of Palestine og Democratic Front for the Liberation of Palestine. Flere av disse er registrerte politiske partier og organisasjoner med stor folkelig oppslutning, som av mange palestinere ikke betraktes som terrororganisasjoner, men som langt på vei legitime aktører i frigjøringskampen.⁶¹

Samtlige informanter bekreftet at det byråkratiske merarbeidet og den stigmatiserende ef-

fekten kontrollprosedyrene medfører var blant de mest problematiske sidene ved å motta midler fra USAID.⁶² Organisasjonens styre, ansatte og underleverandører må signere på denne erklæringen som stadfester at hverken de selv eller deres nærmeste familiemedlemmer har bånd til eller har uttrykt støtte til de ovenfornevnte organisasjonene på USAs terrorliste. Lokale NGO-er oppfordres av USAID og internasjonale NGO-er til å involvere myndighetsrepresentanter i prosjektene sine, men forbyr av samme giver å involvere en kommuneadministrasjon om den politiske ledelsen har representanter fra Hamas eller andre partier på terrorlisten.⁶³

Denne praksisen bidrar både til å innskrenke NGO-ers handlingsrom og til å svekke muligheten for å drive en konstruktiv politisk opposisjon til Fatah. Samlet bidrar dette til at palestinerne mangler helt grunnleggende kanaler for politisk representasjon.

KONKURRERENDE PALESTINSKE DISKURSER

I tillegg til å aktivt begrense deres handlingsrom, eksponerer USAID NGO-ene for nye idéer som bidrar til å endre deres atferd. Det empiriske grunnlaget bygger på dybdeintervjuer med fire utvalgte palestinske NGO-er. På intervjuutidspunktet hadde to av organisasjonene (NGO #A og NGO #B) pågående prosjekter finansiert av USAID, som over flere år hadde vært blant deres primære finansieringskilder. Blant de to øvrige hadde en av organisasjonene (NGO #C) tidligere mottatt finansiering fra USAID og fått kontrakten sin kansellert, mens den siste (NGO #D) aldri hadde mottatt midler fra USAID.

Det fremkom til dels motstridende idéer mellom de USAID-finansierte organisasjonene på den ene siden, og de to øvrige på den andre. Samtlige organisasjoner mente at etableringen av en selvstendig palestinsk stat var et overhengende mål for det palestinske folk, men hadde ulike syn på

hvordan dette målet skulle oppnås. Konkurrerende idéer kom frem særlig rundt spørsmål om (1) sivilsamfunnets rolle og funksjon, (2) hvorvidt sivilsamfunnet skal verne om individuelle eller kollektive nasjonale rettigheter, (3) sivilsamfunnets autonomi fra PA versus fra donorer, og, til slutt, (4) om sivilsamfunnet bør aktivt konfrontere eller omgå okkupasjonen.

Jeg avgrenser to ulike diskurser: «Institusjonsbyggingsdiskursen» og «motstandsdiskursen» om hvordan en selvstendig palestinsk stat skal bli til, basert på idéer som ble fremsatt i intervjuene (se oppsummering i tabell 1). Diskursene utgjør konkurrerende virkelighetssyn, og av disse utledes ulike strategier for hvordan NGO-er bør agere for å best tjene den palestinske befolkningen. Forholdet mellom diskurs og NGO-ers atferd eller sosial praksis er dialektisk, hvilket betyr at NGO-ene drives av diskursene samtidig som de gjennom atferdsmønstre og praksis bidrar til å reprodusere og opprettholde de samme strukturene. Diskursene kan studeres empirisk med utgangspunkt i tekst og tale, som uttrykk for kommunikative handlinger.

Tabellen er en forenklet oversikt over konstruksjonen av de to ulike diskursene, hvilke aktører de næres av, samt hvilke idéer de bygger på.

STAT GJENNOM MOTSTAND

Det jeg i tabellen omtaler som motstandsdiskursen trekker på de lange linjene fra den palestinske nasjonalbevegelsen.⁶⁴ Her forstås sivilsamfunnet som katalysator for en nasjonal agenda som angår alle palestinere. Informanten fra NGO #C uttrykte det slik: «Som palestinere har vi en agenda, uavhengig om vi representerer NGO-er eller PA: Ikke bare å styrke ungdom, men en nasjonal agenda mot Israel.»⁶⁵ Diskursen avviser derfor det nyliberale skillet mellom det «sivile» og «politiske» samfunn som ligger til grunn for den

	Institusjonsbyggingdiskursen	Motstandsdiskursen
Aktører	NGO #A: USAID-finansiert, basert i Ramallah. Fokus på kvinner, ungdom, konfliktløsning. NGO #B: USAID-finansiert, basert i Ramallah. Fokus på ungdom, ferdighetsutvikling.	NGO #C: Tidligere USAID-finansiert, Betlehem. Fokus på ungdom, nasjonal forsoning og motstand mot okkupasjon NGO #D: Ikke USAID-finansiert. Medlemsorganisasjon for andre NGO-er. Uttalt mål om å jobbe for å avslutte okkupasjonen.
	Ideer	Ideer
Sivilsamfunnets rolle	#1: Sivilsamfunnet som motvekt til statsmakten.	#2: Sivilsamfunnet som drivkraft for en «nasjonal agenda».
Individ versus kollektiv	#3: Sivilsamfunnsorganisasjoner bør promotere «borgerverdier» og utvikling av individuelle ferdigheter og muligheter.	#4: Sivilsamfunnsorganisasjoner bør øke bevisstheten og sosialisere individer innunder det nasjonale kollektivet.
Autonomi	#5: Autonomi fra PA.	#6: Autonomi fra donorer og fremmede stater.
Den israelske okkupasjonen	#7: Sivilsamfunnet bør jobbe på tross av okkupasjonen.	#8: Sivilsamfunnet bør konfrontere okkupasjonen.

Tabell 1: Idégrunnlag for to konkurrerende diskurser.

konkurrerende institusjonsbyggingdiskursen.⁶⁶ Sivilsamfunnsorganisasjonenes funksjon innenfor den nasjonale agendaen er å mobilisere og koordinere grasrotbaserte initiativer til boikott av israelske varer og andre former for ikke-voldelig motstand.⁶⁷ Innenfor diskursen forventes det at organisasjoner støtter opp under slike aktiviteter. Ifølge informantene fra NGO #C og #D var det imidlertid flere organisasjoner som ikke deltok i slike aktiviteter, noe de anså som problematisk. Om disse organisasjonene sa informanten fra NGO #C følgende:

Dere er del av sivilsamfunnet – dere har en nasjonal agenda som handler om å øke bevisstheten om deres historie. Dere [må] kjempe mot Israel, bosettingene og muren. Den er ikke langt unna oss [...]. Det er noen nasjonale aktiviteter som ikke kan ignoreres, dere må delta.⁶⁸

Dette gjaldt særlig USAID-finansierte organisasjoner som frykter at deltakelse i slike aktiviteter kunne føre til at prosjektstøtten ble trukket tilbake.⁶⁹ Informantene fra de to USAID-finansierte NGO-ene bekreftet at de ofte ble kritisert for ikke å delta i slike aktiviteter.⁷⁰

I spørsmålet om individuelle versus kollektive rettigheter forfekter motstandsdiskursen en mer kollektivistisk orientering enn institusjonsbyggingdiskursen. Tre av de fire intervjuede organisasjonene hadde egne programmer rettet mot ungdom, men NGO #C hadde et annet fokus på sine ungdomsorienterte aktiviteter enn de to USAID-finansierte NGO-ene:

Vi implementerer mange aktiviteter for å styrke ungdommens lojalitet, og for å styrke deres tilknytning til landet – territoriet. Vi har gjennomført mange kampanjer for å boikotte israelske produkter.⁷¹

Her ser vi et klart skille, hvor individet er underordnet et nasjonalt kollektiv, og sivilsamfunnets rolle er å sosialisere individet innunder en nasjonal agenda om frigjøring fra den israelske okkupasjonen. I diskursen har derfor palestinerne kollektive nasjonale rettigheter rang over de individuelle, som står sterkere i institusjonsbyggingsdiskursen.

Samtlige av de fire NGO-ene ga uttrykk for at sivilsamfunnsorganisasjonenes uavhengighet var viktig, men så ulike trusler mot denne autonomien. NGO #C og #D var mest bekymret for NGO-ers avhengighet av donorer med egne agendaer for hvordan Palestina bør utvikles. USAID skilte seg negativt ut ved å forhindre NGO-er fra å delta i såkalte «nasjonale aktiviteter»:

De fleste donorer er enkle å jobbe med. Frem til nå har de ikke fremsatt betingelser [for finansiering], og de jobber med deg som en partner. Men USAID gjør selv sagt ikke det. Når du jobber med USAID føler du at jobber med sikkerhetstjenestene, hæren eller etterretningsvesenet.⁷²

NGO #D uttrykte en tilsvarende skepsis til USAID:

De griper inn i sivilsamfunnsorganisasjonenes uavhengighet, de vil ha dem inn i sin egen fold. Jeg vet dette fordi jeg har jobbet med USAID-prosjekter i to år. Du sender inn din egen søknad, men etter et år så implementerer du det [USAID] ønsker.⁷³

Videre sa informanten: «Med ungdomsprogrammene ønsker de å utvikle nye ledere for Palestina. Jeg vet ikke hvorfor. Det er ikke amerikanernes jobb å utvikle nye ledere for Palestina.»

Disse uttalelsene bærer en klar oppfatning om at USAID og andre donorer ikke nødvendigvis er naturlige alliansepartnere for palestinske NGO-er. Tvert imot vedkjenner NGO-ene at givene har egne agendaer, og at NGO-er kun bør samarbeide

med givere som gir stor grad av frihet til mottakerorganisasjonen, og hvor de har felles interesser.

STAT GJENNOM INSTITUSJONSBYGGING

Det jeg i tabellen refererer til som institusjonsbyggingsdiskursen ble konstituert av det politiske paradigmet som oppsto i kjølvannet av Oslo-avtalen, hvor internasjonale NGO-er og donorer kunne bidra til å forme den politiske utviklingen i Palestina. Diskursen hviler på en idé om at den palestinske staten kan bygges uavhengig av den israelske okkupasjonen. Den er introvert i den forstand at den adresserer interne palestinske problemer heller enn å konfrontere den israelske okkupasjonen.

USAIDs idégrunnlag var svært tilstedeværende i intervjuene med representantene for de palestinske USAID-finansierte NGO-ene. Informanten fra NGO #A ga følgende betraktninger om sivilsamfunnets rolle:

å være et bindeledd mellom borgeren og myndighetene. Å adressere borgernes behov gjennom prosjekter eller bringe sakene deres frem for de politiske partiene. Folk har problemer med å forstå det politiske systemet og problemer med konflikter og vold. Myndighetene har problemer med å være transparente. Så er du i midten og prøver å ta behovene til det palestinske samfunnet og legge det fram for politikerne gjennom påvirkningsarbeid, tjenester og endring av lovene.⁷⁴

Dette sitatet fra informanten fra en USAID-finansiert NGO artikulere en tradisjonell liberal forståelse hvor sivilsamfunnet fungerer som et bindeledd mellom borgerne og statsmyndighetene. Slik fungerer sivilsamfunnet som en konstruktiv motmakt som hjelper myndighetene med å adressere borgernes behov og å fremme effektive og ansvarlige statsinstitusjoner.

Informantene fra de USAID-finansierte NGO-ene vektla individfokuset sterkere enn kollektive, nasjonale rettigheter. Gjennom å skape muligheter for seg selv, ville individet utvikle gode «borgerverdier» og delta positivt i samfunnet. En informant fra en av de USAID-finansierte NGO-ene sa at:

energien til ungdom blir kastet bort på måter som ikke vil tjene dem [...]. Vi prøver å investere ungdommens energi i verktøy som kan være nyttig for dem senere i livet. Vi trener dem i livsmestring og kommunikasjon, slik at de kan fordype seg, finne ut hva de er gode til og videreutvikle disse ferdighetene.⁷⁵

For den andre USAID-finansierte organisasjonen var det viktig å gi mindre sivilsamfunnsorganisasjoner opplæring for å «styrke det palestinske samfunnets kapasitet til å håndtere konflikter» og styrke evnen til forsoning.⁷⁶ Samfunnets evne til å håndtere eller tone ned konflikter kan forstås som en styrking av apolitiske «borgerverdier».

De USAID-finansierte NGO-ene hadde også en annen tilnærming til den israelske okkupasjonen. Informanten fra NGO #B argumenterte for at palestinerne, og spesielt ungdom, burde bruke sine kreative evner til å finne metoder for å omgå okkupasjonen. Som et eksempel viste han til et forslag for å bøte på problemet med manglende vannforsyning på Vestbredden. Israelsk militærlov forhindrer palestinerne fra å bygge brønner. Han foreslo å øke oppsamlingen av regnvann fordi dette ikke er forbudt under okkupasjonslovene: «Du kan gå rundt loven [...] for å tenke på nye metoder. [...] Vi burde ikke bruke den israelske undertrykkelsen for å legitimere vår frustrasjon.»⁷⁷ Informanten var tydelig på at han ikke aksepterte okkupasjonen. Likevel fremmet han en løsning som ikke adresserte okkupasjonen direkte, men som heller forsøkte å omgå den.

Denne tilnærmingen bærer stor likhet til

USAID som i sin presentasjon av resultater trekker frem at byrået har bidratt til å «improve the movement of people and cargo through crossing points between Israel and the West Bank and Gaza.»⁷⁸ Dette må forstås som en implisitt aksept av okkupasjonens manifestasjoner, i den forstand at hverken NGO-ene eller USAID tar til orde for å fjerne årsaken til problemet, men snarere å finne måter for å lindre okkupasjonens negative effekter på den palestinske befolkningen. Å kjempe mot okkupasjonen som årsaken bak disse problemene, havner imidlertid utenfor sivilsamfunnets handlingsrom.

BISTANDSGIVERNES SIVILSAMFUNN?

Avslutningsvis presenterer jeg tre argumenter som berører forholdet mellom diskurs og NGO-enes sosiale praksis. For det første skaper diskursene og idéene de bygger på ulike sett med «naturlige» handlingsalternativer. Enkelte organisasjoner deltar i aktiv motstand mot okkupasjonen gjennom demonstrasjoner og boikott-aktiviteter, mens de USAID-finansierte NGO-ene foretrekker en mer apolitisk tilnærming, og finner hjemmel for dette i institusjonsbyggingsdiskursen. I begge tilfeller følger en bestemt praksis av den grunnleggende virkelighetsoppfatningen – diskursen – som har herredømme i den aktuelle NGO-en.

Gjennomgangen ovenfor tyder altså på at de ulike praksisene både skyldes og bidrar til å reprodusere konkurrerende syn på hva det palestinske sivilsamfunnet bør være. Denne observasjonen følger da også et stykke på vei av de teoretiske premissene for kritisk diskursanalyse. Mer substansielt interessant er måten eksperterne donorer griper inn i denne interne prosessen hos palestinske NGO-er. Dersom vi følger resonnementet om at idéer sammenfattes i diskurs, som dernest muliggjør sosial praksis, er det vesentlige tilleggspoeng her at USAID påvirker prosessen fra utsiden. Gjennom å støtte organisa-

sjoner som støtter apolitiske borgerverdier og individuelle rettigheter, bidrar USAID til å reprodusere synet om at det palestinske sivilsamfunnets primære oppgave er å være en motmakt til PA. Når dette synet befestes i organisasjonene begrenses også deres handlingsrom, da det implisitt også sier noe om hva det palestinske sivilsamfunnet *ikke* skal være, eksempelvis når det kommer til aktiv motstand mot okkupasjonen.

For det andre er bistandsrelasjonen en kanal hvor USAID gis anledning til å føre sine egne idéer inn i det palestinske sivilsamfunnet. Byråets bidrag til «kapasitetsbygging» av lokale NGO-er innebærer kursing i søknadsutforming, samt hvilke utfordringer prosjekter bør adressere og hvordan.⁷⁹ Informantene fra de USAID-finansierte NGO-ene vektla at dette hadde vært viktig for å utvikle organisasjonene deres.⁸⁰ Men det er også rimelig å anta at disse idéene i liten grad ville blitt lyttet til om det ikke var for de økonomiske insentivene som ligger i bistanden. Det er derfor *i kraft av å gi bistand* USAID gjøres i stand til å lære lokale NGO-er hvordan bør utvikle organisasjonene sine, basert på sine egne teser om hva et sivilsamfunn er og bør være.

Informanten fra NGO #B trakk frem at han tidligere fryktet å miste patriotismen sin ved å jobbe for en USAID-finansiert organisasjon. Etter å ha vært frivillig og senere ansatt i en slik organisasjon sa han at «du må fordype deg og se det faktiske arbeidet før du gjør deg opp en mening».⁸¹ Dette kan leses som et uttrykk for en diskursiv kamp som både organisasjoner og enkeltindivider tilknyttet disse befinner seg i. Det ansente innenrikspolitiske klimaet som opprettholdes av splittelsen mellom Fatah og Hamas, har gjort de bistandsfinansierte NGO-ene til stadig mer relevante arenaer for ungdom som vil engasjere seg i samfunnet. Giverne og NGO-ene selv bidrar imidlertid til å opprettholde begrensninger som

sørger for at dette engasjementet går over i mer politiske uttrykksformer.⁸² Disse observasjonene underbygger argumentet om at NGO-er utgjør viktige arenaer for sosialisering og spredning av idéer.

For det tredje bidrar USAIDs strenge finansieringsbetingelser til å forsterke muligheten til idémessig innflytelse. USAIDs betingelser består av restriksjoner i mulige samarbeidspartnere for NGO-er, og i type aktiviteter ut ifra tematisk styrt finansiering. Betingelsene fungerer som et instrument for å påvirke mottakerens atferd, i og med at NGO-ene har sterke insentiver i å opprettholde finansieringen gjennom strategisk tilpasning til givernes krav og forventninger.⁸³ Ved å forhindre NGO-ene fra å interagere med det USAID har definert som terrororganisasjoner, begrenses organisasjonenes handlingsrom og de avskjæres fra eksponering for idéer forbundet med motstandsdiskursen. Organisasjonene blir dermed mer påvirkelige for andre diskurser, noe som potensielt bidrar til å ytterligere stigmatisere aktører assosiert med motstandsdiskursen.

KONKLUSJON

Det palestinske sivilsamfunnet har gjennomgått store endringer etter Oslo-avtalen. At bistanden har vært knyttet til Oslo-prosessens målsetninger har satt mange NGO-er i det palestinske sivilsamfunnet i en skvis. For å opprettholde finansieringen måtte NGO-ene innrette sin virksomhet til å understøtte fredsprosessen, eller i det minste avstå fra å underminere den.

Giverne på sin side anser sivilsamfunnets motstand mot den israelske okkupasjonen som grunnleggende uforenlig med Oslo-prosessen, og sørger for at bistandsmidler ikke kanaliseres inn i aktiv motstand mot okkupasjonen. USAID gjør dette ved å tematisk innrette prosjekter mot interne palestinske problemstillinger, fremfor spørsmål relatert til den israelske okkupasjonen, og ved å

forhindre NGO-ene fra kontakt med store deler av den politiske opposisjonen i Palestina. Dermed bidrar sivilsamfunnet til å forsterke den politiske splittelsen på palestinsk side.

At NGO-ene på sikt internaliserer idéene som fremmes av sine givere bidrar til å kaste lys over hvordan stillstanden i Oslo-prosessen også får sitt utspill på bakken. Gjennom å motta bistand forsetter mange NGO-er å fungere som ambasadører for et palestinsk statsbyggingsprosjekt som blir en stadig fjernere virkelighet. Følgelig kan man stille spørsmålet: Går deler av sivilsamfunnet fra å være en endringskraft til en kraft for *status quo*, som implisitt bidrar til å befeste okkupasjonens grep?

Dette bildet er imidlertid ikke entydig. Store deler av det palestinske sivilsamfunnet, inkludert profesjoniserte NGO-er, spiller en viktig rolle i å utvikle nye metoder for ikke-voldelig motstand mot okkupasjonen. Men dette arbeidet foregår i det store og hele uten de tradisjonelle bistandsgivernes hjelp. Dette burde være et paradoks for bistandsgivere som ser et fritt og uavhengig sivilsamfunn som nøkkelen til demokratisering.

• f •

ERLING HESS JOHNSEN har en master i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo.

- 1 Forfatteren vil rette en stor takk til Jørgen Jenschaugen, Øivind Bratberg, Babylon-redaksjonen og to anonyme fagfeller for innsiktsfulle kommentarer og råd i utformingen av manuskriptet.
- 2 Jad, Islah: «NGOs: between buzzwords and social movements», i *Development in Practice*, vol. 17, nr. 4–5, 2007, s. 628.
- 3 *Non-governmental organisations*. Ikke-statlige organisasjoner.
- 4 Hanafi, Sari og Linda Tabar: «The Intifada and the aid industry: The impact of the new liberal agenda on the Palestinian NGOs», i *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, vol. 23, 2003, s. 207.
- 5 Brynen, Rex: *A Very Political Economy: Peacebuilding and Foreign Aid in the West Bank and Gaza*. US Institute of Peace Press, 2000, s. 188.
- 6 *Ibid.*, s. 16.
- 7 Jad, Islah: «NGOs: between buzzwords and social movements», i *Development in Practice*, vol. 17, nr. 4–5, 2007, s. 625.
- 8 Fairclough, Norman: *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003.
- 9 Jørgensen, Marianne og Louise Phillips: *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage, 2002, s. 1.
- 10 Joplin, Kristen: «Palestinian perspectives on USAID funding: Reactions by Palestinian NGO workers to the Anti-Terrorism Certification», Capstone Collection, 2004.
- 11 NGO #A: intervju, Ramallah 25.11.2013.
- 12 Le More, Anne: *International Assistance to the Palestinians after Oslo: Political Guilt, Wasted Money*. New York: Routledge, 2009, s. 85–86.
- 13 De Voir, Joseph og Alaa Tartir: «Tracking External Donor Funding to Palestinian NGOs in the West Bank and Gaza 1999–2008», 2011, s. 33. eprints.lse.ac.uk/50311/1/_Libfile_repository_Content_Tartir,%20A_Tartir_Tracking_%20external_%20donor_2009_Tartir_tracking_%20external_%20donor_2009.pdf (01.08.2017); Challand, Benoit: *Palestinian Civil Society: Foreign Donors and the Power to Promote and Exclude*. New York: Routledge, 2008, s. 118–120.
- 14 Hattori, Tomohisa: «Reconceptualizing Foreign Aid», *Review of International Political Economy*, vol. 8, nr. 4, 2001, s. 649; USAID: «Audit of USAID/West Bank and Gaza's Civic Participation Program», 2012, oig.usaid.gov/sites/default/files/audit-reports/6-294-13-003-p.pdf (31.08.2017).
- 15 USAID: «Governance and Civic Engagement», [usaid.gov/west-bank-and-gaza/governance-civic-engagement](https://www.usaid.gov/west-bank-and-gaza/governance-civic-engagement) (21.07.2017).
- 16 De fleste sitatene er tilgjengelig på intervjuoppråket i Johnsen, Erling Hess «Whose civil society? A critical discourse analysis of USAID and Palestinian NGOs» (Universitetet i Oslo, 2014), duo.uio.no/handle/10852/42329.
- 17 Jad, Islah: «NGOs: between buzzwords and social movements», i *Development in Practice*, vol. 17, nr. 4–5, 2007, s. 623.
- 18 Muslih, Muhammad: «Palestinian Civil Society», i *Middle East Journal* no. 47, nr. 2, 1993, s. 260.
- 19 *Ibid.*, s. 260.
- 20 *Ibid.*, s. 260–261.
- 21 *Ibid.*, s. 261.

- 22 Ibid, s. 266–267.
- 23 Challand, Benoit: *Palestinian Civil Society: Foreign Donors and the Power to Promote and Exclude*. New York: Routledge, 2008, s. 60.
- 24 Shain, Yossi og Gary Sussman, «From Occupation to State-Building: Palestinian Political Society Meets Palestinian Civil Society», i *Government and Opposition*, vol. 33, nr. 2, 1998, s. 286.
- 25 Kimmerling, Baruch og Joel S. Migdal, *The Palestinian People: A History*. Cambridge: Harvard University Press, 2003, s. 243; Nigel Parsons, «The Palestine Liberation Organization», i *The Routledge Handbook on the Israeli–Palestinian Conflict*, red. Joel Peters og David Newman. New York: Routledge, 2012, s. 201.
- 26 Shain, Yossi og Gary Sussman, «From Occupation to State-Building: Palestinian Political Society Meets Palestinian Civil Society», i *Government and Opposition*, vol. 33, nr. 2, 1998, s. 286.
- 27 Ibid, s. 287.
- 28 Jad, Islah «The NGO-isation of Arab Women's Movement», i *IDS Bulletin*, vol. 35, nr. 4, 2004, s. 51.
- 29 Challand, Benoit: *Palestinian Civil Society: Foreign Donors and the Power to Promote and Exclude*. New York: Routledge, 2008, s. 60–61.
- 30 Hanafi, Sari og Linda Tabar, «The new Palestinian globalized elite», i *Jerusalem Quarterly*, vol. 24, 2005, s. 21.
- 31 Le More, Anne: *International Assistance to the Palestinians after Oslo: Political Guilt, Wasted Money*. New York: Routledge, 2009, s. 1.
- 32 Brynen, Rex «Buying Peace? A Critical Assessment of International Aid to the West Bank and Gaza», i *Journal of Palestine Studies*, vol. 25, nr. 3, 1996.
- 33 Le More, Anne: *International Assistance to the Palestinians after Oslo: Political Guilt, Wasted Money*. New York: Routledge, 2009, s. 2–3.
- 34 Shain, Yossi og Gary Sussman, «From Occupation to State-Building: Palestinian Political Society Meets Palestinian Civil Society», i *Government and Opposition*, vol. 33, nr. 2, 1998, s. 292.
- 35 Ibid., s. 289–92.
- 36 Ibid., s. 293.
- 37 Challand, Benoit: *Palestinian Civil Society: Foreign Donors and the Power to Promote and Exclude*. New York: Routledge, 2008, s. 66.
- 38 Hanafi, Sari og Linda Tabar: «The Intifada and the aid industry: The impact of the new liberal agenda on the Palestinian NGOs», *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, vol. 23, nr. 1, 2003, s. 206–207.
- 39 USAID: «USAID FY 2016 Financial Report», 2017, s. i. [usaaid.gov/sites/default/files/documents/1868/USAID_FY2016_AFR_508.pdf](https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1868/USAID_FY2016_AFR_508.pdf) (09.09.2017).
- 40 Ibid., s. 40.
- 41 Ramalingam, Ben: *Aid on the Edge of Chaos*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 39.
- 42 Cornwall, Andrea: «Buzzwords and Fuzzwords. Deconstructing Development», i *Development in Practice*, vol. 17, nr. 4–5, 2007, s. 471.
- 43 Ibid, s. 472.
- 44 Edwards, Michael: «Civil society», 2005, infed.org/mobi/civil-society/ (01.07.2017).
- 45 Mitlin, Diana: «The NGO Sector and its Role in Strengthening Civil Society and Securing Good Governance», i *Civil Society and International Development*, red. Amanda Bernard, Henny Helmich og Percy B. Lehning, 1998, s. 82.
- 46 de Tocqueville, Alexis: *Democracy in America*. London: Penguin Classics, 2003 [1835].
- 47 DeLue, Steven og Timothy Dale: *Political Thinking, Political Theory, and Civil Society*. New York: Routledge, 2016, s. 2.
- 48 Lewis, David: «Civil Society in African Contexts: Reflections on the Usefulness of a Concept», i *Development and Change* 33, 2002, s. 571.
- 49 USAID: «Supporting Vibrant Civil Society & Independent Media», [usaaid.gov/what-we-do/democracy-human-rights-and-governance/supporting-vibrant-civil-society-independent-media](https://www.usaid.gov/what-we-do/democracy-human-rights-and-governance/supporting-vibrant-civil-society-independent-media) (18.07.2017).
- 50 USAID: «USAID strategy on democracy, human rights and governance», 2013, s. 29, [usaaid.gov/sites/default/files/documents/1866/USAID%20DRG_%20final%20final%206-24%203%20%281%29.pdf](https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/USAID%20DRG_%20final%20final%206-24%203%20%281%29.pdf) (01.07.2017).
- 51 Mercer, Claire: «NGOs, Civil Society and Democratization: A Critical Review of the Literature», *Progress in Development Studies* 2, 2002, s. 7.
- 52 USAID: «USAID strategy on democracy, human rights and governance», 2013, s. 37, [usaaid.gov/sites/default/files/documents/1866/USAID%20DRG_%20final%20final%206-24%203%20%281%29.pdf](https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/USAID%20DRG_%20final%20final%206-24%203%20%281%29.pdf) (01.07.2017).
- 53 USAID: «USAID strategy on democracy, human rights and governance», 2013, s. 11, [usaaid.gov/sites/default/files/documents/1866/USAID%20DRG_%20final%20final%206-24%203%20%281%29.pdf](https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/USAID%20DRG_%20final%20final%206-24%203%20%281%29.pdf) (01.07.2017).
- 54 Tvedt, Terje: «The International Aid System and the Non-Governmental Organisations: A New Research Agenda», i *Journal of International Development*, vol. 18, nr. 5, 2006, s. 679.

- 55 USAID: «Governance and Civic Engagement», usaid.gov/west-bank-and-gaza/governance-civic-engagement (21.07.2017).
- 56 USAID: «CSO sustainability index», 2011, s. 49, usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/2011_MENA_CSOSI.pdf (01.07.2017).
- 57 Challand, Benoît: *Palestinian Civil Society: Foreign Donors and the Power to Promote and Exclude*. New York: Routledge, 2008.
- 58 Zanotti, Jim: «U.S. Aid to the Palestinians», rapport fra Congressional Research Service no. RS22967, 2016: fas.org/sgp/crs/mideast/RS22967.pdf (08.10.2017).
- 59 Challand, Benoît: «Civil society, autonomy and donors: international aid to Palestinian NGOs», 2006, s. 18, <http://195.130.87.21:8080/dspace/handle/123456789/332>; USAID, «Updated Anti-Terrorism Procedures, Update to Mission Order #21», 2007, usaid.gov/sites/default/files/documents/1883/2007-WBG-26.pdf (03.07.2017).
- 60 Joplin, Kristen: «Palestinian perspectives on USAID funding: reactions by Palestinian NGO workers to the Anti-Terrorism Certification», i Capstone Collection, vol. 66, 2004, digitalcollections.sit.edu/capstones/66/
- 61 Palestinian Center for Policy and Survey Research: «Palestinian Public Opinion Poll No 54», 2015, pcpsr.org/en/node/600 (10.07.2017).
- 62 NGO #A: intervju, Ramallah, 25.11.2013; NGO #B: intervju, Ramallah, 27.11.2013; NGO #C: intervju, Bethlehem 04.12.2013; NGO #D: intervju, Ramallah 27.11.2013.
- 63 NGO #A, intervju, Ramallah, 25.11.2013
- 64 Baumgarten, Helga: «The Three Faces/Phases of Palestinian Nationalism, 1948–2005», I Journal of Palestine Studies, vol. 34, nr. 4, 2005.
- 65 NGO #C: intervju, Bethlehem 04.12.2013.
- 66 Hanafi, Sari og Linda Tabar, «The new Palestinian globalized elite», i Jerusalem Quarterly, vol. 24, 2005, s. 16.
- 67 Ibid., 15.
- 68 NGO #C: intervju, Bethlehem 04.12.2013.
- 69 NGO #D: intervju, Ramallah 27.11.2013.
- 70 NGO #A: intervju, Ramallah, 25.11.2013; NGO #B, intervju, Ramallah, 27.11.2013.
- 71 NGO #C: intervju, Bethlehem 04.12.2013.
- 72 Ibid.
- 73 NGO #D: intervju, Ramallah 27.11.2013.
- 74 NGO #A: intervju, Ramallah, 25.11.2013.
- 75 NGO #B: intervju, Ramallah, 27.11.2013.
- 76 NGO #A: intervju, Ramallah, 25.11.2013.
- 77 NGO #B: intervju, Ramallah, 27.11.2013.
- 78 USAID: «Our Work», 2014, usaid.gov/west-bank-and-gaza/our-work (01.09.2014).
- 79 Challand, Benoît: *Palestinian Civil Society: Foreign Donors and the Power to Promote and Exclude*. New York: Routledge, 2008, s. 121.
- 80 NGO #A: intervju, Ramallah, 25.11.2013; NGO #B: intervju, Ramallah, 27.11.2013.
- 81 NGO #B: intervju, Ramallah, 27.11.2013.
- 82 Christophersen, Mona, Jacob Høigilt og Åge Tiltnes, «Palestinian Youth and the Arab Spring», Fafo report, 2012, peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/562d62ccb49d92227b6865a8b2d11e1a.pdf (23.10.2014)
- 83 Schimmelfennig, Frank: «Strategic Calculation and International Socialization: Membership Incentives, Party Constellations, and Sustained Compliance in Central and Eastern Europe», i International Organization, vol. 59, nr. 4, 2005.